

О.В. Молчанова

*Київський національний лінгвістичний
університет*

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ КИТАЙСЬКОЇ
НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ОЧИМА ЖУРНАЛІСТІВ ГАЗЕТИ
«ЖЕНЬМІНЬ ЖИБАО» (50-ті рр. ХХ ст.)**

У червні 1948 р. у зоні Шаньсі-Хебей-Шаньдун на півночі країни, яка контролювалась «Китайською червоною армією», було розпочато видання органу Центрального комітету Комуністичної партії Китаю «Женьмінь жибао» («Народної газети»)¹. Головне своє завдання газета в цей час вбачала в мобілізації китайського народу на відновлення народного господарства, зруйнованого під час воєнних дій з японськими військами та армією гоміндану, а також на проведення аграрної реформи та боротьбу з рештками загонів нанкінського уряду. І «Женьмінь жибао» з номера в номер уміщувала статті-заклики, слухняно виконуючи волю партії. У 1950 р. редакція газети щотижня готувала окрему сторінку (вкладку) про події в Кореї, яка на кілька років перетворилась на арену протистояння двох світових потуг – США і СРСР. Робила це газета у специфічний спосіб, подаючи не завжди правдиву інформацію про звитяжні подвиги армії Кореїської Народно-Демократичної Республіки та китайських «добровольців»².

Редакція першою знайомила партійців з черговими починами, які народжувались у головах їх вождів, та закликала до їх неухильного виконання. Зокрема, у 1953 р. газета розгорнула кампанію за виконання виробничих завдань першого п'ятилітнього плану, наголошуючи на першочерговому розвитку важкої індустрії. Це не було випадковим – лідери КНР тоді не критично запозичували радянський досвід, не зважаючи на ту ціну, яку заплатили народи Радянського Союзу за жажливі сталінські експерименти (йдеться про більшовицькі «методи» індустріалізації та колективізації – *авт.*). Червоною ниткою через всі номери газети у 1950-х рр. проходить тема своєчасного виконання й перевиконання виробничих планів, розгортання соціалістичного змагання, економії ресурсів, тобто всього того, про що йшлося у радянському партійному офіціозі. Таке сліпе наслідування було зумовлене не лише близькістю чи, скоріше, тотожністю політичних систем у КНР і СРСР, а й тим, що останній у цей час надавав широку матеріально-ресурсну допомогу Китаю (у т.ч. довгостроковими кредитами, технічними спеціалістами, промисловим устаткуванням для підприємств тощо), відтак КПК була готова реалізувати будь-що запропоноване Радянським Союзом. Редакція газети навіть запровадили постійну рубрику «Переймаймо досвід СРСР», у матеріалах якої повідомлялось про досягнення радянського колгоспного ладу.

Видаючи біле за чорне і навпаки, газета заперечувала той факт, що праця селянина була набагато важчою, а її оплата значно нижчою, ніж у робітників на промислових підприємствах. Іншими словами – редактори газети, знаючи справжнє співвідношення грошової винагороди за роботу робітника і селянина, свідомо намагались ввести останніх в оману, більшість з яких і не здогадувалась, що китайська індустріалізація (як і більшовицька свого часу), відбувається за рахунок села. Замість дійсно серйозного обговорення цієї проблеми на своїх сторінках, редакція фактично бавилась, уміщуючи нічим не підкріплені статті з розмірковуваннями про «однакову почесність» праці селян і робітників, а також виступала за поширення «досвіду» деяких місцевих парт-організацій, які проводили екскурсії селян до міст і навпаки задля «зміцнення союзу робітничого класу і селянства».

За дорученням партії «Женьмінь жибао» виступила з дуже непопулярним закликом до всіх китайців «свідомо і добровільно» контролювати народжуваність у кожній ро-

¹ З лютого 1949 р. і до цього часу видається в Пекіні – *авт.*

² *Шестопал М.* Голос великого народу. – К., 1960. – С.53.

дині. Маніпулюючи цифрами, газета на своїх шпальтах намагалась довести, що це належить робити не через нестачу продуктів харчування в Китаї (що якраз відповідало дійсності), а через потребу зберегти здоров'я матерів. Найголовнішим, на думку китайських партійців, у цьому було те, що це сприятиме «більш успішному будівництву соціалізму». Газета не встановлювала кількісні параметри того, скільки ж мало бути дітей у китайських родинах, але з практики «соціалістичної дійсності» КНР відомо, що цей показник обмежувався однією дитиною.

Закликаючи до здійснення культурної революції та ліквідації неграмотності, редакція вміщувала значну кількість матеріалів про здобутки національної системи освіти. Після відповідних партійних рішень про реформу китайської писемності газета однією з перших була переведена на набір тексту в горизонтальний рядок. Якщо раніше газета розкривалась зліва направо, а текст читався справа на ліво і зверху вниз по вертикалі, то з 1 січня 1956 р. зовнішній вигляд полоси китайської газети набув «європейського» формату, коли рядки йдуть горизонтально і читаються зліва направо. У публікаціях «Женьмінь жибао» (так само як і інших газет) почали використовуватися сотні ієрогліфів скороченого написання, що додатково спрощувало розуміння їх змісту.

«Женьмінь жибао» пильнувала ідеологічну чистоту партії та повсякчасно боролась проти «ворогів народу», які «протаскували буржуазну ідеологію у свідомість трудящих, інтелігенції [...] та навіть певної частини членів партії». У 1951 р. газета ініціювала обговорення фільму «Життя У Сюня»³, який отримав схвальні рецензії, бо благодійницька діяльність його героя дійсно заслуговувало на позитивну оцінку. Проте ЦК КПК та її періодичний орган були іншої думки, вважаючи, що У Сюнь, творячи добро, намагався в такий спосіб відвернути селян від класової боротьби, зробити їх покірними волі феодалів. Така оцінка була викладена в редакційній статті «Женьмінь жибао» від 20 травня 1951 р., тут же містилась і вказівка для всіх членів партії «взяти участь у критиці фільму «Життя У Сюня».

Редакція відрядила журналістів газети на батьківщину благодійника для збирання компромату проти нього, після чого відповідним чином препарувала всю здобуту інформацію про його життя й діяльність, не зупиняючись перед прямою фальсифікацією окремих фактів. Така «грунтовна підготовка» дала можливість редакції виступити з низкою «викривальних» статей, а фактично цілковито неправдивих матеріалів. Отримуючи листи від читачів, редакція уміщувала на своїх шпальтах тільки ті, в яких йшлося про підтримку думки партії щодо У Сюня. Врешті-решт справу було зроблено – принаймні позірно фільм було засуджено усією «прогресивною китайською громадськістю» як «ідейно порочний і такий, що перекручує історичну правду та пропагує рабську психологію»⁴.

У 1954 р. редакція газети взяла участь у літературній дискусії навколо відомого роману XVIII ст. «Хунлоумин» («Сон юності»), хоча керівники газети були дуже далекі від розуміння національного літературного процесу цього періоду. Тим не менш редакція не побоялась виступити з критикою поглядів знаного літературознавця Юй Пінбо, який присвятив вивченню цього літературного шедевра не один десяток років, але мав необережність дійти до висновків, які не відповідали думці партії. До того ж, як виявилось, його погляди значною мірою збіглися з висновками відомого історика китайської літератури Ху Ші – послідовного противника теорії класової боротьби, який з 1949 р. мешкав на о. Тайвань (місце перебування уряду Чан Кай-ші після його евакуації з континенту). Зрештою, відповідальні працівники редакції в черговий раз «затав-

³ У Сюнь – реальна історична постать XIX ст., селянин, який розбагатів і став поміщиком-лихварем, після чого переосмислив своє життя і став витрачати свої кошти на створення початкових шкіл для неписьменних. У цих школах учнів не тільки вчили грамоті, а викладали ази конфуціанської доктрини. За свою діяльність У Сюнь був відзначений імператором Китаю – авт.

⁴ Див.: Шестопал М. Голос великого народу. – К., 1960. – С.89.

рували» аполітизм літераторів та дійшли «незаперечних» висновків про «глибокий демократизм та прогресивність» цього твору.

Але не всі літератори виявили свою готовність дослухатись до партійних оцінок творчого доробку китайських письменників, а один з літературних критиків – Ху Фін – навіть звернувся до ЦК партії з розлогим листом, в якому пропонував, зокрема, припинити видання існуючих літературно-художніх журналів та започаткувати видання нових, не пов'язаних з жодними партійними чи громадсько-культурними осередками КНР. На його думку, журнальна періодика лише б виграла, якби нові часописи засновувались та видавались окремими політично не заангажованими особами, світосприйняття яких не було б обмежено комуністичними догмами. Єдиним критерієм мали б стати тільки відповідні організаційні здібності та творчі здобутки письменника, літературного критика або журналіста.

Ху Фін пропонував максимально наблизити китайську журнальну періодику до світових стандартів. У гострій та полемічній формі Ху Фін висловився про «п'ять мечів» (формування комуністичного світогляду у китайських письменників, необхідність глибокого вивчення ними життя народу, ідеологічне перевиховання письменників, народність літератури і мистецтва та їх підпорядкування політиці), які нависли на головах письменників, журналістів та читачів на виконання волі КПК. Газета зробила все можливе і неможливе для дискредитації (у партійно-ідеологічному розумінні) Ху Фіна, опублікувавши у травні-червні 1955 р. без його на те згоди кілька добірок особистих листів критика до своїх однодумців⁵, в яких Ху Фін відверто заявляв про своє несприйняття комуністичних порядків у Китаї. У цьому зв'язку редакція закликала китайський народ до пильності: «Не можна спати під одним дахом з тигром – не можна вважати контрреволюціонерів хорошими людьми».

Це гасло було на думку редакції актуальним ще й тому, що за місяць до цих подій газета повідомила своїх читачів про викриття «антипартійного угруповання індивідуалістів і кар'єристів Гао Гана і Шао Шуші», які «займалися змовницькою діяльністю, спрямованою на захоплення влади в партії та державі». Перший «зводив наклепи на ЦК партії й займався самовихваленням з метою посіяти розлад серед товаришів у ЦК», за що йому було зроблено «серйозне попередження». Але, як сповіщала газета, «Гао Ган не тільки не визнав своєї вини, а навіть покінчив життя самогубством, чим остаточно викрив своє зрадництво у відношення до партії» (!!!). З огляду на це партія й після його смерті продовжила з ним боротьбу, виключивши Гао Гана зі своїх лав, про що й було повідомлено в газеті⁶. Таке ж саме покарання очікувало і на Жао Шуші, який «повів боротьбу проти членів ЦК, займався активною розкольницькою діяльністю в партії». На думку редакції, партія з честю вийшла з цих випробувань, ще щільніше згуртувавшись під проводом Мао Дзе-дуна.

Навесні 1957 р. газета опублікувала низку статей (серед них – «Серйозне вивчення питання про правильне використання протиріч всередині народу», «Чому ми повинні в русі за впорядкування стилю застосовувати метод «помірного вітру і невеликого дощу» та ін.), якими закликала розгорнути в партії критику і самокритику. Вже восени того ж року цей почин адресувався всім китайцям, набувши при цьому дещо специфічних рис. Його квінтесенцією стали т.зв. «*дацзибао*», буквально – «газета великих ієрогліфів», а фактично – замітка на великому аркуші паперу, що для зручності читання писалася великими ієрогліфами та вивішувалася в людних місцях (на стінах, парканах або ж спеціальних стендах). «*Дацзибао*» могло бути написане будь-ким – робітником, селянином, партійцем, і не мало чітко визначеної форми; це могли бути прозові твори, вірші, карикатури або навіть п'єски.

⁵ Залишається відкритим й питання про законність шляхів отримання редакцією газети цих особистих матеріалів, хоча в ті часи партія вважала за можливе використовувати будь-які засоби для компрометації своїх політичних опонентів – *авт.*

⁶ Цит. за: *Шестопал М.* Голос великого народу. – К., 1960. – С.87.

Того ж року газета розпочала ще одну пропагандистську кампанію, цього разу закликавши до «посилення зв'язків партії з широкими народними масами», одним зі шляхів до чого було залучення керівних партійних та адміністративних працівників до фізичної праці разом з робітниками і селянами. На думку газети, такий захід дозволив би подолати «протиріччя всередині народу», зменшити «бюрократизм, сектантство, і суб'єктивізм». Китайські журналісти підтримали цей почин та заходилися активно використовувати «метод трудового загартування» у своїй професійній діяльності. За словами редактора провінційної газети «Хубей жибао» Ту Ціна журналісти, які займалися висвітленням проблем сільського господарства, були зобов'язані періодично виїжджати в село на термін до одного року і там брати участь у сільськогосподарських роботах разом із селянами, у такий спосіб пізнаючи «життя, роботу і досвід селян»⁷.

Переведення Китаю на «соціалістичні рейки» суспільного розвитку з усіма його недоліками, що здійснювалось КПК ударними темпами, викликало у частини політично заангажованого населення країни активне несприйняття. За оцінкою одного зі співробітників інформагенції «Сінхуа», перед партійними газетами постали три великі обмеження: по-перше, вони не осмілювалися писати про деякі речі; по-друге, вони вважали незручним писати про деякі речі і, по-третє, їм не дозволялося писати про деякі речі. Цей висновок якнайкраще ілюструє всі системні хиби партійної преси, які повною мірою були притаманні тогочасним періодичним виданням КПК. Але партія та її преса деякий час зберігали мовчанку, бо ЦК компартії проголосив чергове гасло: «Хай розквітають усі квіти, хай змагаються всі вчені»⁸, яке було сприйняте частиною опозиції як справжня заохота для критики стилю і методів керівництва КПК.

Особливо активно дії комуністів критикували члени Демократичної ліги та Робітничо-селянської демократичної партії, періодичні видання яких «Веньхуей бао» (м. Шанхай) і «Гуанмін жибао» (м. Пекін) уміщували на своїх шпальтах значну кількість матеріалів про неефективність економічної політики КПК та заперечували класовий характер преси. Керівництво останньої (директор газети Чжан Боцзюнь і головний редактор Чу Аньпін) обстоювало доцільність помісячного перебування у керма державою кожної китайської політичної партії, ставлячи під сумнів монополію КПК на владу в КНР. Як пізніше пояснювала «Женьмінь жибао», відсутність контрпропагандистських статей у партійній пресі виходила з партійної настанови – це було зроблено для того, щоб дати можливість «голосно говорити і скрізь розцвітати зграї темних сил», дати змогу «отруйним травам пишно розростися», бо «отруйну траву зручніше виполоти, якщо дати їй прорости»⁹. Вже за кілька місяців партія досягла своєї мети – ті журналісти й редактори, які наважились критикувати політику КПК, позбулись роботи, а згадані газети надалі публікували лише «правильні» з класового погляду матеріали.

У 1958 р. КНР розпочала виконання «другої п'ятирічки», яка мала стати «великим стрибком» та вивести китайську економіку на провідні позиції у світі. «Женьмінь жибао» розгорнула на своїх сторінках кампанію за дострокове виконання планів партії, за дотримання режиму економії. Виконуючи «історичні рішення партії», редакція газети закликала своїх журналістів за три роки докорінно модернізувати видання, для чого було розроблено відповідний план. Він, зокрема, передбачав «пропаганду генеральної лінії партії» шляхом систематичного вміщення на сторінках газети «статей керівних діячів усіх ступенів», які мали бути написані так, щоб читались із захопленням. Газетна полоса, на думку редакції, мала відзначатися яскравим виглядом, привертати увагу багатством різних матеріалів, які мусять гармонічно поєднуватись як «червоні квіти та зелені листочки». Цього редакції вдалось замало, і невдовзі в газеті була оголошена кампанія за викорінення «семи лих»: граматичних погрішностей, розтягнутості і сухості, політичних помилок, фактичних і цифрових неточностей, технічної неохайності,

⁷ Див.: Советская печать. – М., 1957. – № 11. – С.54.

⁸ Або: «Хай розквітає сто квітів, хай змагається сто шкіл» – *авт.*

⁹ Див.: *Шестопал М.* Голос великого народу. – К., 1960. – С.105.

розкриття державних таємниць, несвочасного виходу газети. Вже з цього переліку можна зробити висновок про ті проблеми, які стояли перед редакцією в перше десятиліття існування газети.

На кінець 1950-х рр. в редакції «Женьмінь жибао» працювало 300 чол. (ще 400 осіб займалися її тиражуванням в друкарні). Для її друку на той час уже використовувалися ротативні машини, які забезпечували випуск 1,250 млн. примірників. Обсяг кожного примірника становив спочатку 4 великоформатні сторінки, а з 1956 р. його було збільшено вдвічі (до восьми)¹⁰. На першій сторінці кожного номера розміщувались передова стаття («колонка редактора») та важливі оперативні повідомлення. Друга і третя містили матеріали промислового та сільськогосподарського відділів, четверта і п'ята присвячувались міжнародним подіям. Наука, культура, освіта знаходили своє висвітлення на шостій сторінці, пропагандистські матеріали – на сьомій. Нарешті, восьма, остання: тут друкувалися літературні твори, вірші, оповідання, фейлетони, розміщувалися художні ілюстрації, а також інші матеріали, переважно побутового характеру. Матеріали кожної сторінки готувалися відповідними відділами (партійного життя, пропаганди, інформації, листів читачів, промислового, сільського господарства, фінансово-економічного, політико-юридичного, місцевих газет, культури і освіти, літератури і мистецтва, ілюстративного, міжнародного тощо).

Викликає інтерес проблема новинного наповнення газети – по-перше, це забезпечувалось насамперед досвідченими редакційними працівниками, які через головного редактора одними з перших дізнавались про щоденні настанови ЦК партії; по-друге, новини надходили від «активу» (позаштатних співробітників) газети в центрі та на місцях, по-третє – з листів читачів (до тисячі щоденно) і нарешті по-четверте – від кореспондентської мережі газети (300 штатних співробітників, які одночасно були й кореспондентами інформаційної агенції «Сінхуа»). Вони також були підпорядковані місцевим комітетам партії, працюючи під їх безпосереднім керівництвом. Частина матеріалів редакції постачали місцеві партійні комітети, які інформували здебільшого про перебіг подій на «трудоному фронті». Надзорська підпорядкованість редакційного та кореспондентського складу газети безпосередньо ЦК партії не залишала жодної можливості для виявлення будь-якої ініціативи чи критики, все робилося під диктовку «цекістів» та за умови їх попереднього погодження.

---

¹⁰ Якщо взяти до уваги велику місткість ієрогліфів (вдвічі більшу за кириличний текст), то тодішній восьмисторінковий обсяг газети відповідав 16 сторінкам сучасного «Дзеркала тижня».